

Владимир Михайлов Новиков

К. Уурасмыкыла

**Саха народнай
поэта**

Күн уотун сылааһа-куйаа´а, күн күүһэ
окко-маска ингэрин кэриэтэ, тылга былыр-
былыргыттан норуот кута-сүрэ, өйө-
санаата, норуот духовнай күүһэ ингэн
хаалбыт...

Поэт, суруйааччы бэйэтин төөрөөбүт
тылын кыайа-хото тутан имитиэхтээх-
иэбиэхтээх, элбэхтик эрчиллиэхтээх,
үгүстүк үлэлиэхтээх...

Итинник эрэйдээх, сыралаах түбүктээх
үлэ түмүгэр эрэ уус-уран тыл дьингнээх
ууһа, маастара буолуохха сөп!

(Күннүк Уурастыырап «Хатаппын саҕабын»)

1907 сыллаахха ыам ыйын 9 күнүгэр
Амма улуунун Эмис нэһилиэгэр төрөөбүтэ

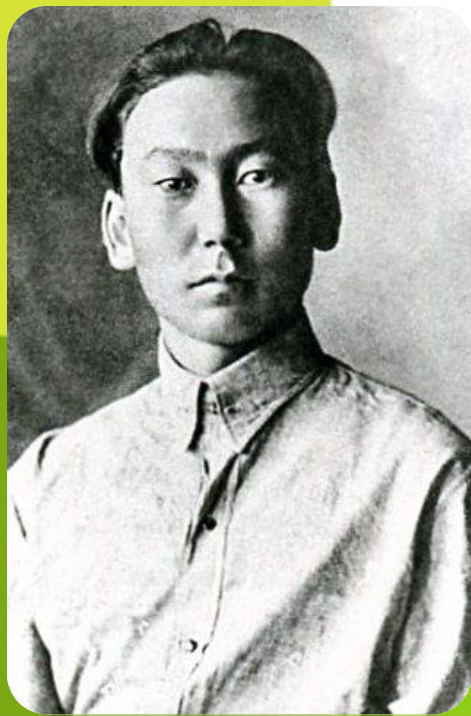
Оҕо сааһа Саппыйа алааска ааспыта

- 1917 сыллаахха Абаҕа оскуолатыгар үөрэнэ киирбитэ.
- 1924 сыллаахха Эмис оскуолатын IV кылааһын бүтэрбитэ.
- 1924-25 сылларга Эмис нэһилиэгин Советын көмөлөһөөччү суруксутунан үлэлээбитэ.

- 1925 сыллаахха Дьокуускайга Совпартшколаҕа үөрэнэ киирбитэ. «Тимир чыычаах» диэн бастакы хоонун суруйбута.
- 1926 сыллаахха Дүпсүн уонна Мэнэ улуустарыгар ааҕар балаҕан сэбиэдиссэйинэн үлэлээбитэ.

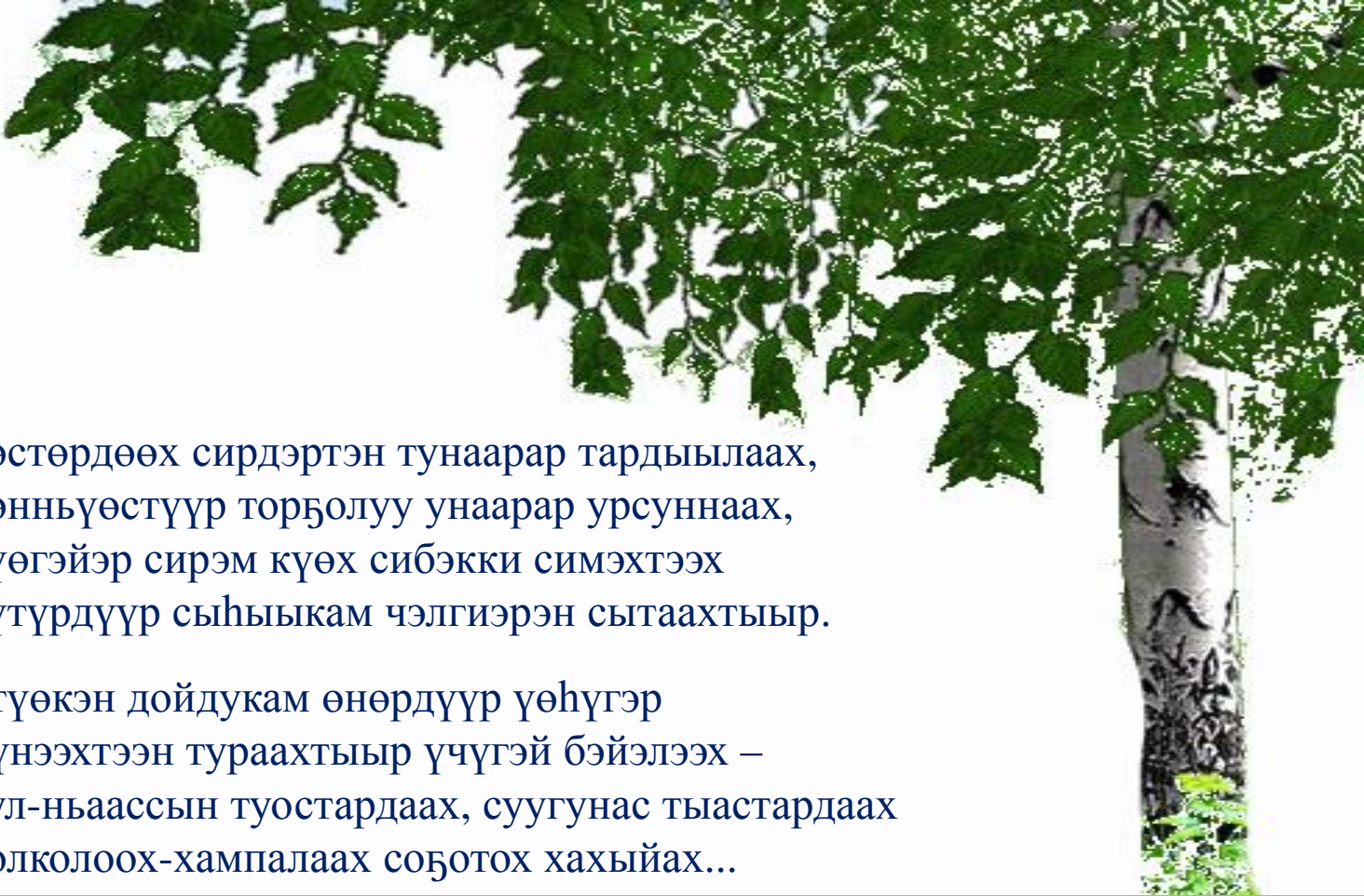
- 1927 сыллаахха Иркутскай рабфагар үөрэнэ барбыта.
- 1942 сыллаахха Дьокуускайдааҕы педагогической институту үөрэнэн бүтэрбитэ, саха тылын уонна литературатын учууталын идэтин ылбыта.

**Бэчээккэ тахсыбыт
бастакы хоһооно
«Соботох хахыйах»**

**В. Агз-и-и псевдонимынан
«Чолбон» сурунаал 7¹-гэр
бэчээттэммитэ**

Көстөрдөөх сирдэртэн тунаарар тардыылаах,
Көнньүөстүүр торҕолуу унаарар урсуннаах,
Күөгэйэр сирэм күөх сибэкки симэхтээх
Күтүрдүүр сыһыыкам чэлгирэн сытаахтыыр.

Үтүөкэн дойдукам өнөрдүүр үөһүгэр
Үүнээхтээн тураахтыыр үчүгэй бэйэлээх –
Сул-һыаһын туостардаах, суугунас тыастардаах
Солколоох-хампалаах соҕотох хахыйах...

Соҕотох хахыйах

Күннүк Уурастыырап айар үлэтэ 1925 с. саҕаламмыта. «Уһуктубут кыраайга» диэн 20-с сыллардаахха суруйбут хоһооннорун хомуурунньуга 1932 с. бэчээттэммитэ. «Коммунист Сэмэн» диэн саха советскай поэзиятын бөдөн айымньыта кини бөрүөтүн анныттан тахсыбыта.

1934 с ахсынны 2-11 күннэригэр
Саха сирин сэбиэскэй суруйааччылар
I конференцияларыгар
кыттыыны ылбыта

1935 с атырдыах ыйын 15 күнүгэр
I Саха сиринээби тылга аналлаах конференцияҕа
«Сахалыы уус-уран литература туруга уонна соруктара»
дакылааты о²орбута

П.А. Ойуунускайга

Эн, ангар илиигэр кырыылаах ыстыыктаах,
Ангаргар – суруйар харандаас тайыылаах,
Сарбыһар-дапсыһар саталаах-буурҕалаах
Охсуһуу уотугар ынырар ырыалаах...
Дьон-норуот иннигэр турбутун,
Дьол-соргу туһугар туойбутун.

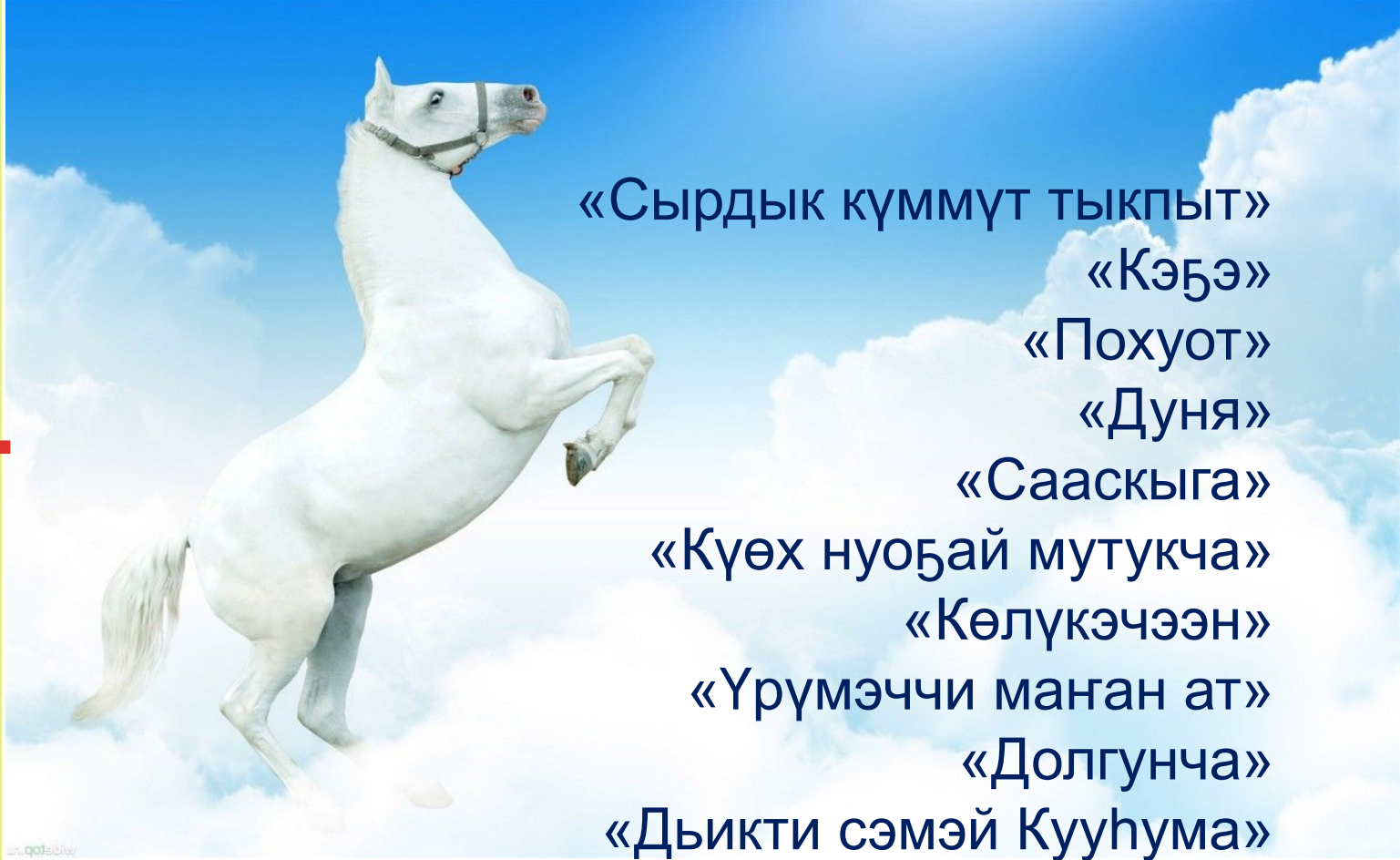
Владимир Михайлович
Өксөкүлээх Өлөксөй, Алампа, Ойуунускай
талааннарыгар сүгүрүйэрэ, кинилэртэн элбэххэ
үөрэммитэ

Владимир Михайлович Новиков олонхону уонна тойугу
үрдүк таһымнаахтык толороро.

«Нуоҕалдын кугас аттаах Тойон Дьаҕарыма бухатыыр»
олонхото 1941 сыллаахха бэчээттэнэн тахсыбыта

Ырыа буолбут
хоһоонноро

«Сырдык күммүт тыкпыт»
«Кэбэ»
«Похуот»
«Дуня»
«Сааскыга»
«Күөх нуобай мутукча»
«Көлүкэчээн»
«Үрүмэччи манан ат»
«Долгунча»
«Дьикти сэмэй Кууһума»

1937-39 сылларга
Екатерина Захарова Күннүк Уурастыырап
тылларыгар «Көлүкэчээн»,
«Уой да уой», «Бырастыы, эн, Кавказ»,
«Кэбэ», «Түүл» ырыалары айбыта

Тийдиннэр эһиэхэ

Тийдиннэр эһиэхэ бу ырыа тыллара,
Дьиктилээх саас ийэ кыталык кыылыныы,
Кэриэстиир алааскыт киэркэйбит тыаларын
Киистэлээх күөхтэрэ тыалырар тыаһыныы.

Элиэнэ эбэбит дьалкыллар бааллара
Эһиэхэ даҕаны энсиллэр бааллара...
Эмискэ бу сэрии тэргэнэ күүрбүтэ,
Этиннээх сата тыал сабыта сүүрбүтэ.

Хотуттан, онуоха, эһиги турбуккут,
Хотуулаах охсуулаах болоту туппуккут.
Кыргыһын, сахалар, оргуйар уобунан,
Кыйдаһын немеһи кытыастар уотунан!

Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр

Сэри саџана үрдүк күүрүүлээх патриотическай хоһооннорун хомуурунньугар киирбит «Хотугу кустук» диэн Советскай Союз Геройа Федор Попов хорсун быһыытыгар анаммыт поэмата улахан билиини ылбыта.

Фёдор Кузьмич Попов

8.12.1921 - 10.10.1943
Советскай Союз Геройа

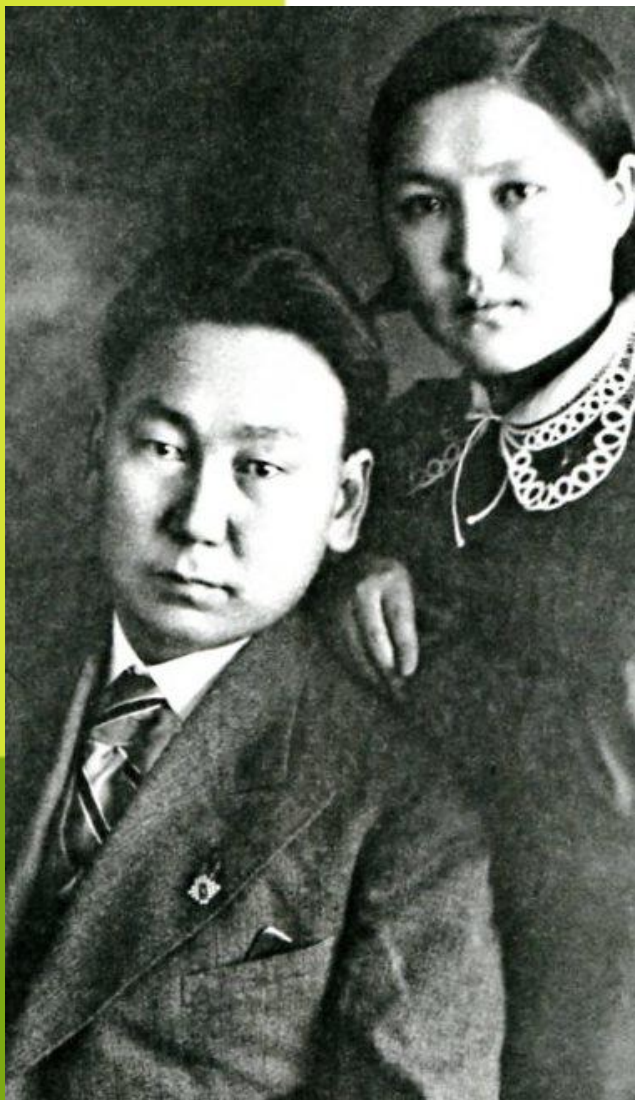
1942 сыллаахха сэтинньи ыйга Саха сириг делегациятын састаабыгар киирэн Арбааны фронтта сэриилэһэр Бэһис армияга республика үлэһиттэрин ааттарыттан бэлэх илдьэн туттарбыта.

Владимир Михайлович
кэргэнинээн
Надежда Гаврильевнаыын

Кэргэммэр Надяба

Доборуом, эн баар буола²²ын,
Мин ыал буолан олоробун.
Миэхэ суоҕу эн булангын
Итэбэспин толоробуун.

Үөрэхтээх дьоннор ыйаллар
Ый күн уотунан сырдыырын,
Тапсар сүрэхтэр таайаллар
Таптал олоҕу кыымныырын.

1967 сыллаахха ыам ыйын 10 күнүгэр
Саха АССР народнай поэтын аата инэриллибитэ

Күннүк Уурастыырап тылбаас туһунан

«Перевод на великий русский язык — это единственный верный и реальный путь выхода наших литератур на всесоюзную и мировую арену».

Күннүк Уурастыырап тылбаасчыт А. Романовтыын

Күннүк Уурастыырап - талааннаах тылбаасчыт.
Кини А.С. Пушкин, Т.Г. Шевченко, Джамбул Джабаев, Микола Бажан
уонна да атын поэттар айымньыларын сахалыы санардыбыта.

Кы'ынны суол

(А.С. Пушкинтан)

Долгун, будул туманнарга
Чомполонон, ый устар,
Санньы-курус хонууларга,
Санааргыы, уотун кутар...

Сквозь волнистые туманы
Пробирается луна,
На печальные поляны
Льет печально свет она.

Туваҕа, Казахстанна, Горноалтайскайга, Башкирияҕа
ытыллыбыт Саха литературатын
уонна искусствотун күннэрин кыттыылааҕа

- 1938 с. ССРС суруйааччыларын Союһун чилиэнэ
- 1947 с. «Үлэбэ килбиэнин иһин» мэтээлинэн
наҕараадаламмыта
- 1957 с. «Үлэ Кыһыл Знамята» орденынан
наҕараадаламмыта
- 1967 с. Саха АССР народнай поэтын аата ингэриллибитэ
- 1967 с. «Бочуот Знага» орденынан наҕараадаламмыта
- 1969 с. «Дьокуускай куорат бочуоттаах гражданина»
үрдүк аат ингэриллибитэ
- 1977 с. «Норуоттар доҕордоһуулар» орденынан
наҕараадаламмыта
- 1982 с. Саха АССР Верховнай Советын Почетнай
грамотатынан наҕараадаламмыта

Владимир Михайлович Новиков – Күннүк Уурастыырап

1990 с. муус устар ый 30 күнүгэр ыарахан ыарыыттан
өлбүтэ